

Riksdagens protokoll

2008/09:138

Torsdagen den 13 augusti

Kl. 13.00 – 14.41

Protokoll
2008/09:138

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 18, 22 och 23 juni.

2 § Anmälan om interpellationer

Talmannen anmälde att under tiden den 30 juli–12 augusti hade 17 interpellationer framställts.

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 15 september.

3 § Anmälan om skriftliga frågor med skriftliga svar

Talmannen meddelade att under tiden den 24 juni–12 augusti hade 90 skriftliga frågor framställts samt att det under samma tid hade inkommit 64 svar på skriftliga frågor.

Frågorna och svaren redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 15 september.

4 § Anmälan om namnändring

Talmannen meddelade att Emma Löfdahl Landberg (fp) ändrat namn till *Emma Carlsson Löfdahl*.

5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2008/09:568

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:568 Ökade klyftor mellan kvinnor och män
av Monica Green (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 september
2009.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inplanerade åtaganden som
inte går att flytta på.

Stockholm den 12 augusti 2009

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Nyamko Sabuni (fp)

Enligt uppdrag

Cecilia Bergman

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2008/09:569

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:569 Israelisk bosättningspolitik
av Monica Green (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 september
2009.

Skälet till dröjsmålet är resa.

Stockholm den 5 augusti 2009

Utrikesdepartementet

Carl Bildt (m)

Enligt uppdrag

Inga Eriksson Fogh

Expeditionschef

Interpellation 2008/09:570

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:570 Ökade möjligheter för lågutbildade att ta
sig ur arbetslöshet genom studier
av Louise Malmström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 4 augusti 2009

Arbetsmarknadsdepartementet

Sven Otto Littorin (m)

Enligt uppdrag

Catharina Nordlander

Ställföreträdande expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:571 Ungdomsarbetslösheten
av Monica Green (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 10 september 2009.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 4 augusti 2009

Arbetsmarknadsdepartementet

Sven Otto Littorin (m)

Enligt uppdrag

Catharina Nordlander

Ställföreträdande expeditions- och rättschef

Interpellation 2008/09:572

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:572 Kunskapsbegreppet och hur man bäst främjar kunskapsutvecklingen i skolan

av Louise Malmström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 september 2009.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang och resor.

Stockholm den 5 augusti 2009

Utbildningsdepartementet

Jan Björklund (fp)

Enligt uppdrag

Anna Skeppstedt

Tf. expeditions- och rättschef

Interpellation 2008/09:573

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:573 Rättsväsendets ekonomi

av Thomas Bodström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade evenemang.

Stockholm den 11 augusti 2009

Justitiedepartementet

Beatrice Ask (m)

Enligt uppdrag

Anders Hall

Stabschef

Interpellation 2008/09:574

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:574 Lagring av trafikdata
av Thomas Bodström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade evenemang.
Stockholm den 11 augusti 2009

Justitiedepartementet

Beatrice Ask (m)

Enligt uppdrag

Anders Hall

Stabschef

Interpellation 2008/09:575

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:575 Preskription
av Thomas Bodström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade evenemang.
Stockholm den 11 augusti 2009

Justitiedepartementet

Beatrice Ask (m)

Enligt uppdrag

Anders Hall

Stabschef

Interpellation 2008/09:576

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:576 Polisutbildning
av Thomas Bodström (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade evenemang.
Stockholm den 11 augusti 2009

Justitiedepartementet

Beatrice Ask (m)

Enligt uppdrag

Anders Hall

Stabschef

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:577 Kommunernas ekonomi
av Patrik Björck (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden som inte gått att ändra på.

Stockholm den 5 augusti 2009

Finansdepartementet

Mats Odell (kd)

Enligt uppdrag

Magnus Dahlberg

Tf. expeditions- och rättschef

Interpellation 2008/09:578

Till riksdagen

Interpellation 2008/09:578 Arbetsmarknadspolitiken

av Patrik Björck (s)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 20 augusti 2009.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 4 augusti 2009

Arbetsmarknadsdepartementet

Sven Otto Littorin (m)

Enligt uppdrag

Catharina Nordlander

Ställföreträdande expeditions- och rättschef

6 § Svar på interpellation 2008/09:567 om utförsäkringar

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Monica Green har frågat mig vad jag kommer att göra för att ge långtidssjukskrivna trygghet och framtidstro. Vidare ställs frågan vad jag avser att göra för de 15 000 långtidssjukskrivna som förlorar sin ersättning samt hur jag avser att hindra den ökade kostnaden för kommunerna när allt fler söker försörjningsstöd.

Regeringen framhöll redan vid denna mandatperiods början att det är en prioriterad fråga att människors hälsa förbättras och att deras förmåga att arbeta tas till vara. Att ge så många människor som möjligt förutsättningar att försörja sig själva genom arbete är viktigt för känslan av trygghet och välbefinnande.

Reformpaketet som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2008 syftar till att komma till rätta med den passivitet som präglade sjukförsäkringen. Paketet innehöll bland annat en ny och aktivare sjukskrivningsprocess med fler vägar tillbaka till arbete, förstärkta drivkrafter för landstingen att arbeta med sjukfrånvaron samt uppbyggnaden av en medicinsk rehabiliteringsgaranti.

Regeringens insatser och det arbete som utförts av många andra i samhället har lett till att sjukfrånvaron har minskat kraftigt. Sjukanmälningarna har blivit avsevärt färre och sjukskrivningstiderna betydligt kortare. Den minskade sjukfrånvaron har bland annat resulterat i att AFA Försäkring har kunnat reducera kommuners och landstings avgifter för den kollektivavtalade sjukförsäkringen med 2,3 miljarder kronor i år.

För den som till följd av sjukdom blir arbetsoförmögen är tidiga insatser ofta av avgörande betydelse, främst gäller det vård och behandling inom sjukvården samt åtgärder på arbetsplatsen. Personer som varit borta länge från arbetslivet kan behöva särskilt stöd för att återgå i arbete. Regeringen har aviserat att lämpliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör komma i fråga för dem som har viss arbetsförmåga men inte kunnat återgå till arbete. Regeringen kommer att återkomma i denna fråga i budgetpropositionen.

Anf. 2 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Tack för att vi kan hålla den här debatten så här i mitten av augusti! Det är väldigt kort tid kvar till årsskiftet när alla dessa människor kommer att bli utförsäkrade, och trots det vet de inte hur det ska bli för dem.

Det var i juni förra året som den borgerliga majoriteten under applåder dunkade igenom försämringar för de långtidssjukskrivna och att de ska bli utförsäkrade vid årsskiftet. Förutom den sjukdom med värk, huvudvärk, migrän, värk i hela kroppen, psykosociala sjukdomar och andra saker som de ska brottas med för att de över huvud taget ska kunna ta sig ur sängen har nu en oro lagts på de långtidssjukskrivna. De vet inte hur det blir från årsskiftet och om de över huvud taget får någon försörjning. Den oron kan till med förvärra sjukdomen. Att under en så lång tid utsetta de mest utsatta människorna för en sådan stress är inte någon bra politik. Det ökar oron och försämrar möjligheterna för de här människorna.

Det var cyniskt av den borgerliga regeringen att lägga fram förslaget. Det var naturligtvis också cyniskt att sitta här och applådera när förslaget gick igenom, och det var också cyniskt att dra ut så länge på tiden och inte komma med någonting om hur det ska gå.

Nu får jag svaret att det kommer i budgetpropositionen i höst. De långtidssjukskrivna ska alltså vänta ytterligare för att få veta hur deras situation kommer att bli vid årsskiftet. Kommer de att stå helt utan försörjning? Ska de leva på allmosor? Ska de leva på sin man eller vänner och bekanta, eftersom samhället vänder dem ryggen? Det är många som känner en oro för detta.

Det är väldigt sent att komma med förslag i budgetpropositionen. Det fattas kanske inte beslut om detta i riksdagen förrän i december, det vill säga bara några veckor innan det ska träda i kraft. Då ska de långtidssjukskrivna få besked.

Dessutom måste jag kommentera en annan sak, nämligen att det publicerades en utredning i går. Om man läser den ytligt skulle man kunna tro att det här är ett mindre problem än vad det är. Man skulle kunna tro att de här människorna kan komma tillbaka till arbete. Men om man använder sig av den utredningen som ett argument för att det fixar sig har man gjort det väldigt lätt för sig. Det är olika människor vi pratar om.

Den utredning som publicerades i går handlade om människor varav de allra flesta har varit sjuka, haft sjukersättning under sjukdomstiden och sedan blivit friska och gått tillbaka till arbetet. Dem har Försäkringskassan inte behövt göra någonting åt i sin utsorteringskedja, som den borgerliga majoriteten har beslutat sig för att vi ska ha. Man kallar det för en rehabiliteringskedja, men det är en utsorteringskedja.

Den utredning som publicerades i går ger inte de långtidssjukskrivna någon tröst alls. Jag tror heller inte att Cristina Husmark Pehrsson tänkte sig att använda den i sin argumentation, för den ger ju inte de långtidssjukskrivna råg i ryggen över huvud taget. Nej, vad de behöver är ett besked från regeringen. De behöver veta vad som ska hända med dem. Vad ska hända efter årsskiftet, och på vilket sätt ska de över huvud taget kunna få hjälp? För visst är det viktigt med arbetslinjen; det håller jag med ministern om.

Anf. 3 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Under den socialdemokratiska regeringens tid var det också helt självklart att man väntar med en reform som kostar pengar tills den har diskuterats inom Regeringskansliet för att sedan presentera den i budgeten. Jag tror inte att Monica Green står här och tror att jag ska presentera den här reformen, eftersom den är förenad med kostnader.

Tidigare när personer fick avslag på sin sjukpenning eller inte blev godkända lämnades de åt sitt öde. Så tänker inte vi göra. Vi tänker se till att de här personerna får hjälp, stöd, introduktion och ersättning. Det kostar pengar, något som jag vet att ni socialdemokrater aldrig lade till när ni utförsäkrade personer, men vi tänker faktiskt lägga till pengar.

Sedan, Monica Green, är det faktiskt så att många av de här personerna aldrig kommer att komma i arbete. Trots att vi kommer att erbjuda en introduktion till alla de här personerna med någon form av statlig ersättning kommer de inte att kunna komma tillbaka. De ska ha en permanent sjuk- och aktivitetsersättning, vilket Försäkringskassan kommer att titta på.

Man kan titta på den handlingsplanssamverkan som finns mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen och som blir ännu tätare. Den ena rapporten efter den andra visar nu vilken lyckosam satsning det har varit med en handlingsplanssamverkan mellan de här två myndigheterna och hur de jämfört med tidigare projekt under förra mandatperioden, Pilaprojektet, nu lyckas betydligt bättre med att ge individuell träning, hjälp, stöd och träning i den takt som de här personerna som har varit långtidssjukskrivna klarar.

Pilaprojektet, som tillsattes för ett antal år sedan, kostade över 2 miljarder kronor, och i slutändan hjälpte det 2 800 personer. Den rapport som har kommit nu visar hur bra den här handlingsplanssamverkan fungerar. Det är dock inte tillräckligt. Det måste fungera bättre.

Jag tycker samtidigt att det är väldigt spännande att höra hur Socialdemokraterna och Monica Green hela tiden pratar om vad som kommer att hända. Jag skulle vilja höra: Vad skulle ha hänt med Monica Greens politik? Vad skulle Socialdemokraterna ha gjort? Skulle ni återigen ha infört de sju stegen som inte ledde någonstans? Folk var kvar på steg ett till 70 procent. Skulle ni ha infört obligatorisk ettårsgräns när folk fick sjuk- och aktivitetsersättning eller förtidspension och aldrig kom till-

baka? Skulle ni ha infört en tidsbegränsad förtidspension, och skulle ni ha sett till att hindra och förbjuda personer med sjukersättning att arbeta, studera eller engagera sig ideellt, som vi nu har sett till att de får?

I dag har 10 000 personer som har sjukersättning anmält detta till Försäkringskassan. Trots att vi har den arbetsmarknadssituation som vi har är det 10 000 som har anmält att de vill arbeta och tjäna pengar. De har till och med anmält vilken arbetsgivare de har.

Förut förbjöd ni de här människorna att göra det. Ni stängde dem inne. Ni har till och med bett mig utverka någon form av moratorium för de personer som är sjukskrivna. Behåll dem i sjukförsäkringen, Cristina, när arbetsmarknaden nu ser ut som den gör! har ni sagt. Då säger jag att jag inte kan tänka mig något så inhumant som att göra detta.

När högkonjunkturen kommer – både Monica Green och jag vet att den kommer – *då* ska ni på något sätt öppna dörrar och släppa ut dessa personer. Men det är nu vi ska hjälpa dem och ta till vara den arbetsförmåga de har eller kan utveckla. De ska få arbetsträning, stöd, rehabilitering och praktikplatser så att de är rustade, de som kan, den dagen högkonjunkturen kommer, så att de har någonting i ryggsäcken att kunna erbjuda ute på arbetsmarknaden.

Anf. 4 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Det låter väldigt bra när ministern står och säger att man hjälper de här människorna, men i praktiken har det blivit precis tvärtom. Det har blivit så att människor känner en stor oro och inte vet vad som kommer att hända dem efter årsskiftet. Aldrig har det varit så många som 15 000 personer, kanske mer – vid nästa årsskifte är det ännu fler enligt vad Försäkringskassan har räknat fram – som kommer att bli utförsäkrade, och ni har inget besked till dem.

Cristina Husmark Pehrsson säger: Ja, men vi måste vänta tills vi har pengar till det. Men kunde ni inte ha väntat med att ta beslutet tills ni visste hur man faktiskt skulle ge de här människorna en möjlighet?

Jag delar den åsikt som Cristina Husmark Pehrsson har om att arbetslinjen är viktig. Men då är det ju viktigt att man faktiskt ger möjlighet på riktigt och tar till vara den arbetsförmåga som människor har. Jag tycker inte att Cristina Husmark Pehrssons recept ger den möjligheten. Här läggs ansvaret på individen. Man tar sin hand ifrån de här människorna. De ska själva försöka lotsa sig fram. De är ju sjukskrivna för att de är sjuka, och ändå lämnas de åt sitt öde. Individen själv måste klara sig ur det här och försöka hitta rätt i den här djungeln. Det menar jag är väldigt cyniskt, och jag menar också att det är väldigt dumt att göra det i den här ordningen.

Dessutom vänder jag mig helt och hållet emot den beskrivning som Cristina Husmark Pehrsson gör när hon säger att vi lämnar människor åt sitt öde. Det är fullständigt fel. Vi hade och har ett skyddsnät. Vi vet hur viktigt det är med ett skyddsnät och en generell välfärdspolitik som alla känner att man får vara med i.

Det får inte blir som nu när man till och med står i begrepp att försäkra ut folk helt och hållet, som den borgerliga regeringen gör. Nu ska man inte ens kunna få stöd någonstans från samhället, utan man ska leva på allmosor, leva på sin man, leva på sina grannar eller låna. Det är till och med så att brottsligheten kan komma att öka. Så är det i vissa länder

där man har stora klasskillnader. Vi vet ju att skillnaderna ökar i samhället.

Och de människor som är sjuka blir dubbelt drabbade. De som har det svårt i dag får det ännu svårare. De blir straffade på många olika sätt, och dessutom får de inget besked om vad som ska hända. De ska straffas med oro – vi vet inte vad som händer – och dessutom, som vanligt, med straffbeskattningen för dem som inte har ett arbete. De har ju högre skatt än de som har ett arbete, eftersom ni tror på att det måste vara större skillnad. Det är ju er människosyn och er politik: Blir det bara större skillnader i samhället så hittar sig folk ett jobb. Därför tror ni att människor har valt att vara sjuka. Det är cyniskt, och det är tragiskt att vi har en regering som har den människosynen.

Men jag hoppas ändå på att Cristina Husmark Pehrsson ger de här människorna ett besked, ett hopp, en framtidstro och en trygghet så att de faktiskt kan repa sig och veta att det kommer att bli bättre. De ska kunna veta: Jag kommer att kunna jobba en liten del, och resten borde samhället kunna ge mig försörjning för tills jag kanske har tagit mig ut helt och hållet.

Ett litet hopp, en trygghet – det är vad de här människorna behöver.

Anf. 5 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Det var det vi gav till alla de 440 000 personerna med sjuk- och aktivitetsersättning som ni lämnade därhän och glömde bort. 1 procent kom tillbaka. Det kan Monica Green inte förneka. 440 000 personer fick sjuk- och aktivitetsersättning av er. 1 procent kom tillbaka. Riksrevisionen kallade det förtidspension utan återvändo.

Vi öppnade dörrarna och sade: Välkommen tillbaka! Du får tjäna pengar, studera och engagera dig ideellt, och du kommer aldrig att mista rätten till tryggheten i din sjukersättning. Orkar du inte så går du tillbaka till den.

Vi öppnade dörren när ni hade låst den och slängt bort nyckeln. Det kallar jag för trygghet.

Jag vill säga något till de personer som passerar 30 månader eller som nu lämnar sin tidsbegränsade sjuk- och aktivitetsersättning, som inom parentes bara var ett sätt att gömma undan människor i väntan på en permanent sjukersättning – 3 procent av dem med tidsbegränsad sjuk- och aktivitetsersättning kom tillbaka. Vi säger till dem att vi kommer att återkomma i budgeten. Vi kommer att se till att erbjuda någon form av introduktion. Om inte Monica Green hör mig hoppas jag att åtminstone medierna hör mig och kan hjälpa mig att förklara detta för Monica Green.

Vi säger att vi kommer att erbjuda en introduktion. Vi kommer att erbjuda arbetsträning och praktik i ett individuellt utformat stöd till hjälp för de här människorna.

30 månader är en väldigt lång tid att gå sjukskriven. Jag skulle vilja be Monica Green ställa frågan: Varför har de varit sjukskrivna så här länge?

Vi måste samtidigt jobba med arbetsmiljön, arbetsplatser och med att införa företagshälsovård. Vi har infört en rehabiliteringsgaranti på 1,6 miljarder kronor. Vi har sett till att reformera sjukskrivningen och att alla i dag gör sitt.

Vi ser att sjukvården är snabbare och att arbetsgivarna är snabbare. Alla ser till att vara rädda om den sjukskrivnes dagar. Förut kunde man sitta med armarna i kors och låta tiden gå.

Om inte Monica Green har uppfattat hur passiv den sjukskrivningen var och hur felaktig den är: Läs er egen utredning som Anna Hedborg skrev för ett par år sedan. Hon skriver att den var en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, en parkeringsplats för sådant som den inte var menad för.

Jag behöver inte säga någonting om den. Den analysen överlåter jag till Monica Green. Hon kan själv säga varför er egen utredare kom fram till detta. I utredningen finns inte ett enda positivt ord som sägs om den sjukskrivning som ni håller fast vid.

Är det så att ni inte håller fast vid den typen av sjukförsäkring, tala då om det för mig! Det är naturligtvis jag som ska svara på frågor. Men det är ett år kvar. Jag tror att människor förväntar sig att Monica Green som späder på oron hos alla som är sjuka i stället säger vad Monica Green vill göra för att hjälpa dessa människor.

Vill ni ta bort tidsgränsen? Vill ni återföra att 140 personer får sjukersättning varje dag? Vill ni återföra de sju stegen och ta bort parenteser? Ge människor svar om vad ni vill och anklaga inte bara oss. Vi vill inte lämna någon i sticket. Vi vill ge stöd och hjälp, och vi kommer att återkomma i budgeten.

Anf. 6 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Vilken tur för Husmark Pehrsson att hon har Anna Hedborg! Jag tänkte i mitt stilla sinne: Jag undrar om Anna Hedborg kommer upp i debatten i dag, och det gjorde hon. Det brukar alltid vara så med Husmark Pehrsson att hon ska hitta en socialdemokrat. Det är bra att du har henne, grattis!

Jag menar att det hade varit bättre att ta det i en annan ordning. Det var därför som vi var emot det när ni tryckte igenom förslaget, och den borgerliga majoriteten satt här och applåderade de försämrade sjukskrivningsregler som skulle införas från den 1 juli förra året.

Det jag vänder mig emot är att man tar det i den ordningen. Först säger man: Nu försämras det. Det blir en utsorteringskedja, och vi vet inte vad som kommer att hända i framtiden. Sedan tar det ett och ett halvt år innan dessa människor får veta hur det blir.

Husmark Pehrsson säger: Vi måste ha en budgetprocess om detta. Varför fattade ni inte hela beslutet i ett svep? Man hade redan då kunnat berätta att det kommer bli ett aktivitetsstöd, en introduktion på arbetsmarknaden och allt detta för de människor som i dag inte kan komma ut på arbetsmarknaden. Det är i den ordningen man skulle ha tagit det.

Givetvis står vi för tryggheten och den generella välfärdspolitiken. Givetvis står vi för en arbetslinje och att alla ska kunna vara med och bidra. Det är den socialdemokratiska politiken att man bidrar efter förmåga och gör så gott man kan. Vi stänger inte inne människor, som Cristina Husmark Pehrsson försöker påstå.

Vi tror på dessa människor. Vi tror inte att det förändras bara det blir ökade klyftor, underförstått: Vi tror att ni har hittat på att ni är sjuka. Vi litar på dessa människor. Är de sjuka vet vi att det finns det ett skäl till det. Därför behöver dessa människor trygghet, framtidstro och hopp om vad som ska hända dem efter årsskiftet.

Anf. 7 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Vi fick inte svar om vad Socialdemokraterna vill göra. Jag har ändå läst er *Investera i vår välfärd: Välfärdsrådslagets rapport till Socialdemokratiska partistyrelsen*. Det ska bli hemskt intressant att få höra vad man kommer att diskutera där.

Det står bland annat: Vi är övertygade om att alla vill och kan delta i någon form av arbetsinsats om så bara en timme per vecka. Nu ska kanske även de som ligger på sjukhuset och är svårt sjuka och har någon tumörsjukdom eller något annat delta. Ni är övertygade om att alla vill och kan delta i någon form av arbetsinsats.

Vi tror inte det. Vi tror att det finns de som är alldeles för sjuka för att ha någon arbetsförmåga. Vi tror att människor behöver ha sin sjukersättning. Men vi kan aldrig acceptera att låsa in 550 000 personer i en permanent sjukersättning och att se till att 85 000 eller fler är långtidssjuk-skrivna eller har tidsbegränsad förtidspension och inte får någon hjälp att komma tillbaka.

Vi har redan i budgetpropositionen för 2009 skrivit att vi kommer att återkomma med denna form av stöd och hjälp till just denna grupp. Det skrev vi i budgetpropositionen för 2009.

Om Monica Green går dit och läser står det fullständigt klart att vi i budgetpropositionen kommer att komma tillbaka med en insats för just de grupper som är emellan. Det är de som inte är så sjuka att de ska ha en permanent sjukersättning och som inte har en arbetsförmåga så att de kan gå rakt i arbete.

Det är en grupp som behöver extra hjälp och stöd som är individuellt utformad med en ekonomisk trygghet. Vi vill inte, som ni gjorde, låta dem få en förtidspension och sedan aldrig komma tillbaka. Det står i Riksrevisionens rapport *Förtidspension utan återvändo*.

Jag kommer att göra allt jag kan för att ytterligare ge möjligheter och rehabilitering för denna grupp att komma tillbaka, slippa lidande och smärta och kanske få en plats i arbetslivet igen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2008/09:566 om nationell IT-strategi

Anf. 8 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Monica Green har frågat mig vad jag avser att göra för att säkerställa fortsatt bredbandsutbyggnad. Hon har vidare frågat mig vad jag avser att göra för att stimulera myndigheter, kommuner och landsting till att använda e-tjänster för effektivisering samt bättre service till medborgarna. Slutligen har hon frågat mig vilka initiativ jag avser att ta i övrigt för en nationell IT-strategi som bland annat gör att skolan kan tillvarata IT:s potential och som utvecklar den digitala kompetensen.

Jag vill inleda med att understryka att Sverige är och ska förbli en ledande IT-nation.

Sverige har överlag en god tillgång till IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet. Enligt Post- och telestyrelsens senaste kartläggning har de flesta hushåll och företag förutsättningar för bredband via fasta eller mobila nät.

Det som bidragit till denna utveckling är en politik och reglering som stimulerat ökad konkurrens, effektiv frekvensanvändning och en hög användning av IT och Internet i den offentliga sektorn. Andra viktiga faktorer är att vi har många IT- och telekomföretag, stora och små, i tåten av den tekniska utvecklingen.

Så sent som i förra veckan presenterade EG-kommissionen en rapport som placerade Sverige i den absoluta toppen i EU och världen vad gäller fast bredbandstillgång för såväl företag som privatpersoner. Rapporten understryker också att ingen annanstans i Europa är tillgången till mobilt bredband större än i Sverige.

Tillgången till bredband ger resultat. Kommissionens rapport pekar på att andelen i befolkningen som inte använt Internet är den lägsta i EU. Den visar också på att Sverige har den högsta andelen invånare som använder Internet regelbundet.

Utvecklingen står inte stilla. Vi står inför ett tekniskskifte där äldre tekniker fasas ut och ersätts med nya som erbjuder mycket höga överföringshastigheter, något som påskyndas genom en ökad användning av nya och mer kapacitetskrävande tjänster. Internet har blivit en del av vardagen, och vi tillbringar alltmer tid på nätet.

Tillgång till IT-infrastruktur och bredband är en viktig fråga för regeringen och något som vi arbetar kontinuerligt med. Men det är aktörerna på marknaden som ska driva utvecklingen framåt. Den dynamik och innovationskraft som finns på marknaden ska tas till vara och stimuleras. Statens huvudsakliga roll är att se till att marknaden fungerar effektivt och att marknadsaktörerna ges goda förutsättningar för sin verksamhet i hela landet.

Jag är helt överens med Monica Green vad gäller vikten av att stärka e-förvaltningen. Låt mig därför påminna om att regeringen har tagit flera initiativ till offensiva satsningar för att stärka ökad IT-användning och utveckla e-förvaltningen i offentlig sektor. Detta arbete pågår nu med högt tempo på Finansdepartementet under statsrådet Mats Odells ledning.

Arbetet med e-förvaltningen handlar inte bara om effektivitet utan också om att stärka demokratin och skapa goda förutsättningar för att förädla den information som finns tillgänglig inom den offentliga sektorn. Regeringen beslutade 2008 om en handlingsplan för e-förvaltning i offentlig sektor som syftar till att Sverige ska återta en världsledande position på e-förvaltningsområdet.

Det reformarbetet syftar till att lägga grunden för en långsiktig ekonomisk utveckling där service till medborgare och företag står i fokus. Våren 2009 inrättade regeringen en e-delegation som ska samordna och koordinera arbetet med IT-baserade tjänster och lösningar i staten. Delegationen består av generaldirektörerna för de mest IT-intensiva myndigheterna och verkställande direktören för Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Den ska bidra till att genomföra regeringens e-handlingsplan och ska samordna arbetet med Sveriges kommuner och landsting samt vid behov arbeta med företrädare för näringslivet, forskare och användare. Ett förslag till strategi ska avlämnas till regeringen senast den 30 september 2009.

Slutligen vill jag beröra frågan om IT-användningen i skolorna. Skolan är till stora delar ett kommunalt ansvar, och ansvaret för hur skolans IT-användning kan utvecklas vilar därför i huvudsak på kommunerna.

Det är dock viktigt att staten också stöder utvecklingen. Regeringen har därför tagit initiativ till att stärka och utveckla IT-användningen i skolorna.

Statens skolverk fick i december 2008 i uppdrag att främja utvecklingen och användningen av informations- och kommunikationsteknologi i förskolor, skolor och verksamheter samt hos skolhuvudmän. I uppdraget ingår även att bedöma utvecklingsbehovet avseende IT-användningen och ge förslag på eventuella insatser. Lärares användning av IT för att utveckla undervisningen ska särskilt belysas.

Sverige ligger i topp gällande användningen av IT, och så ska det även se ut i framtiden.

Anf. 9 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret och för att vi kan ha den här diskussionen om hur viktigt det är att fortsätta med en bra IT-politik och också ha en nationell IT-strategi. Det går inte att leva på gamla meriter.

Jag håller med Åsa Torstensson om att Sverige ligger bra till och under en lång tid har legat i framkant. Det är bland annat för att vi under den socialdemokratiska regeringens tid satsade på både utbyggnad av höga hastigheter och bredband i hela landet. Tillsammans med staten, marknaden och kommunerna byggde vi ut i hela landet.

Det var en reform som vi genomförde. En annan reform var hem-pc-reformen, då människor fick möjlighet att ha en dator i hemmet och få gå en utbildning. Det ökade möjligheterna för gemene man att skaffa sig en dator. Det var en av de första åtgärderna som ni i den borgerliga regeringen tog bort när ni vann valet.

Det har stannat av. Vi kan leva på gamla meriter ett tag till. Jag håller med om att vi i Sverige ligger bra till. Men hur länge gör vi det? Vi vet att andra länder beslutar om nationella IT-strategier och sätter upp visioner om hur man ska bygga ut i glesbygd, hur man ska se till att det ger sysselsättning åt fler och hur man ska se till att ungdomar i skolan får möjlighet att utveckla sig och bli ännu bättre än vad de är.

Det handlar om att flytta fram positionen och inte bara leva på gamla meriter, dem som vi socialdemokrater satte upp. Det är viktigt att se till att vi får höga hastigheter i gles- och landsbygd. Det finns företag som i dag sätter det som ett krav för att de över huvud taget ska kunna vara kvar. Så är det till exempel i mina hemtrakter i Skaraborg, i norra Skaraborg, i Gullspång, Töreboda, Otterbäcken och också längre ned mot Jönköping, i Habo och så vidare.

Där finns det företag som säger att de flyttar om de inte får möjlighet till höga hastigheter. De måste kunna skicka rörliga bilder, inte bara text och mejl. Det är bara det som är möjligt i dag när det går för långsamt.

Det går så snabbt. Bara för något år sedan nöjde vi oss kanske med att kunna skicka mejl med några bilagor. I dag vill de allra flesta av oss kunna se rörliga bilder. Vi märker att medieföretagen flyter samman med Internet. Man har nu webb-tv, SVT Play och sådana exempel. Det är också tvärtom. Internetbaserade företag blir nu medieföretag och till exempel nyhetsföretag.

Allt det här flyter samman. Då krävs det höga hastigheter även i glesbygd. Det kan inte vara så att det blir en service för de människor som

finns i tätort, i Stockholm, Göteborg och Malmö och runt omkring här. Det ska inte bara vara här som man kan se utan att det hackar i skärmen och inte bara här som man har möjlighet att ta till sig all den servicen.

Vi måste ha en politik för hela landet. Det behövs en IT-strategi, en vision för framtiden. Hur ska det se ut? Hur ska vi bygga? Hur ska vi skapa snabba hastigheter i båda riktningarna i hela landet? Det saknar jag, och Åsa Torstensson tycks vara nöjd med nuvarande läge.

Anf. 10 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Jag tror att Monica Green vet att riksdagen har fastställt ett mycket tydligt mål, att IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet ska finnas tillgänglig i alla delar av landet. När det fastställdes valde inte Monica Green att argumentera för att det skulle finnas konkretiserade delmål.

Det kan mycket väl vara den väg som vi kommer att hamna på, men i dagsläget har jag inte satt ned foten för det. En del andra länder har satt upp delmål, men det är helt klart att vi har ett övergripande mål som tydligt ska definiera tillgängligheten av överföringskapacitet i alla delar av landet.

Monica Green säger att det saknas fokus när det gäller att utveckla IT-infrastrukturen i landet. Det är klart att det hör oppositionen till, men jag kan nämna några av åtgärderna för att skapa bättre förutsättningar för marknaden att utvecklas.

Regeringen har infört möjligheten till funktionell separation, vilket innebär att Post- och telestyrelsen om det finns synnerliga skäl kan ålägga Telia Sonera att särskilja verksamhet som rör åtkomst till kopparnätet. Syftet är att öka konkurrensen på bredbandsmarknaden och därigenom åstadkomma större valmöjligheter för konsumenterna, det som Monica Green efterlyste.

Regeringen har frigjort radiofrekvenser för andra kommunikationstjänster än radio och tv. Frekvenserna har särskilt goda egenskaper för att erbjuda tjänster med god geografisk täckning, till exempel mobilt bredband. Sverige var tidigt ute, redan i december 2007, och verkar nu aktivt för att fler länder ska göra samma sak. Det är för att kunna få en tillräckligt stor marknad för bra tjänster och produkter.

Dessutom har vi under förhandlingar om revidering av EG-direktiv som gäller lagen om elektronisk kommunikation aktivt drivit på för att vi ska ha ett regelverk som ännu mer stimulerar till konkurrens och harmonisering inom EU.

En ytterligare åtgärd är att regeringen sedan 2008 anslagit medel för stöd till kanalisation för bredband. Dessutom finns det möjlighet för hushåll att få skattereduktion för viss arbetskostnad för att ansluta ledningar för elektroniska kommunikationer till hus. Det underlättar för marknaden att uppgradera accessnätet och för konsumenter att välja anslutning.

Anf. 11 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Det är så det ska gå till väga. Men hur blir det med de digitala klyftorna? Hur blir det med de företag som i dag säger att de måste flytta från glesbygden till tätort för att de inte har möjlighet att skicka sina bilder och filmer, det som de har producerat, för att hastig-

heten är för låg? De kan tvingas flytta till tätorter för att det inte finns tillräckligt bra hastigheter i näten.

Hur blir det för dem? Vad kommer Åsa Torstensson att ge dem för svar?

Och hur blir det för alla de människor som står utanför i dag? Hur ska man hjälpa dem som står utanför, frivilligt eller ofrivilligt? Man ser inte möjligheterna och allt det som det underlättar för människor när de väl tar steget in i IT-samhället. Det finns många som står utanför. Hur ska den digitala klyftan minskas? Vet Åsa Torstensson hur hon ska gå till väga?

Och hur ska vi göra det möjligt för skolan att utvecklas ytterligare? Hur ska vi hjälpa lärarna att få känna sig trygga och kunna utbilda på ett bättre sätt? Det handlar om att Sverige ska kunna flytta fram sin position och att man inte bara ska vara nöjd med den situation man har. Man behöver lägga på ett ytterligare kol för att vi ska ligga i den framkant där ministern vill att vi ska vara.

Det handlar om att underlätta för företag i glesbygd, att underlätta för människor att ta steget in i IT-samhället, att göra det möjligt i skolan för lärare och elever att ta ytterligare steg och att se till att det ger sysselsättning. Det kan IT göra. IT är en stor möjlighet att skapa fler arbetstillfällen, både i gles- och landsbygd och i storstäderna.

Det behövs en strategi med delmål och när man ska nå de olika målen och hur vi ska kunna flytta fram positionerna. Det hade varit bra om Sverige hade kunnat få det beskedet i dag. Åsa Torstensson säger att hon kanske kommer att hamna där till slut med delmålen. Då undrar jag: När kommer de?

Anf. 12 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Vi må ha olika arbetssätt när det gäller att hantera och driva politik och att driva samhällsutveckling. För mig är det viktigare att vi utvecklar bredbandstekniken i hela landet än att sätta upp delmål som i sig inte har något egenvärde.

Jag har tydligt beskrivit för Monica Green hur våra positioner generellt sett ligger i topp. Jag kan nämna några ytterligare saker, annars kan Monica Green läsa *Europeisk rapport om digital konkurrenskraft* som visar att andelen av befolkningen som har använt till exempel 3 G-telefon för att koppla upp sig placerar Sverige på första plats. När det gäller andelen som använder Internet minst en gång i veckan ligger vi på första plats. Vi har den lägsta andelen som aldrig har använt Internet och så vidare. Den rapporten finns tillgänglig.

Det är när man skapar bra förutsättningar för marknaden som man också skapar förutsättningar för att marknaden ska intressera sig ytterligare för fler hushåll och konsumenter runt om i landet. Vi har aktiva operatörer, och det pågår en ständig utveckling på marknaden om den får rätt stöd. Telenor och Tele2 har till exempel annonserat om ett samarbete där bolagen avser att erbjuda mobila tjänster med hög överföringskapacitet till stora delar av landet. Den här samverkan är oerhört positiv och kan öka tillgängligheten till bredband inom flera områden. Utbyggnaden ska ju i enlighet med den gällande politiken ske i marknadens regi, och därför välkomnar vi den här typen av intentioner från bolagens sida.

I samma andetag måste jag säga att det här är anmält till Konkurrensverket. Det ger sig väl om den här typen av samverkan får kritik eller inte.

Operatören Ice.net till exempel driver ett mobilt bredbandsnät med mycket hög täckning inom inte minst glesbygd. Man har fått nya ägare nu, och det ska bli oerhört intressant att se hur det utvecklas. Det är precis inom detta megahertzområde som vi nu kan se att man kan utveckla teknik för glesbygden.

PTS beslut om hur GSM-tillstånd i 900-megahertzbandet ska hanteras ska göra det möjligt för operatörer att fasa in ny teknik för mobilt bredband. Det är naturligtvis oerhört intressant när det gäller att nå hela landet i det tekniskifte som vi nu befinner oss i när vi samtidigt ser att Telia kopplar ned sitt eget fasta nät.

Utvecklingen i skolan tror jag att jag svarade på i mitt första anförande. Vi har specialriktat detta via Statens skolverk med ett uppdrag att främja utvecklingen i skolan.

Anf. 13 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Vi har en nöjd minister. Hon är nöjd med utvecklingen. Det är väl bra att vi har en nöjd minister. Jag skulle ju vilja att ministern ville flytta fram positionerna ytterligare, inte säga att vi ligger bra till och att det räcker med det. Jag vill ju att Sverige ska fortsätta att vara ett IT-land i framkant, ett land där man hela tiden försöker sig på nya åtgärder, hela tiden möter utvecklingen och är på hugget.

Om nu ministern är nöjd så är faktiskt inte företagen som jobbar inom IT-branschen nöjda. Det har vi fått rapporter om på olika sätt. De tycker att det händer för lite. De saknar en vision. De saknar målen för hur man ska gå till väga för att Sverige fortsättningsvis ska vara i framkant. De saknar målen för både de näringspolitiska och de sociala konsekvenserna. De saknar målen för IT i vården. De saknar målen för hur IT ska kunna vara till hjälp i klimatpolitiken och hur man ska kunna se till att det blir en kompetensförsörjning.

Där finns det ju en skillnad. Marknaden är inte nöjd, men Åsa Torstensson är nöjd med den nuvarande IT-politiken. I många andra fall brukar den borgerliga regeringen hänvisa till marknaden och säga att det är marknaden som vet och kan bäst och att politiker inte ska lägga sig i. I det här fallet är det faktiskt så att marknaden vill att politiker ska sätta ned foten, ha en vision och visa med hela handen att nu går vi vidare. Sverige ska vara IT-nationen i världen. Vi vågar satsa. Vi vågar bygga ut i gles- och landsbygd. Vi vill se till att företag ska kunna utvecklas i hela landet.

Jag hoppas att Åsa Torstensson i sitt sista inlägg kommer att kommentera det.

Anf. 14 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Som politiker kommer jag aldrig att vara nöjd eftersom det ständigt pågår en process. Det var det jag försökte förklara för Monica Green. I en debatt vill man naturligtvis inte alltid höra att samtidigt som marknaden just utvecklar ny teknik behöver man också ett annat regelverk. Staten är den part som ska skapa bra förutsättningar så att marknaden fungerar på marknadens premisser.

Sedan är jag fullständigt införstådd med att marknaden i sig inte är intresserad av att skapa bra förutsättningar i alla delar av landet utan att det finns en ekonomisk stötta. Det är, precis som jag beskriver, ett pågående arbete för att marknaden och regelsystemet ska kunna stötta varandra.

Vad gäller e-förvaltningen, som Monica Green kom in på igen, är det precis som jag också beskrev i inledningsanförandet. Det är därför vi har ett arbete med e-Delegationen, allt i syfte att den offentliga förvaltningen ska gå vidare och skapa standarder och förutsättningar just för att var och en av oss som användare ännu mer ska se nyttan av att använda Internet som ett redskap. Vi ska också se hur man kan utveckla det inom äldreomsorgen och den kommunala och landstingskommunala verksamheten. Det kommer att vara ett mycket tydligt och starkt redskap. Det arbetet pågår nu. Det kommer snart att lämnas en rapport om detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2008/09:564 om barnfattigdom

Anf. 15 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Monica Green har frågat mig vad jag avser att göra med anledning av FN:s kommitté för barns rättigheters kritik mot den svenska regeringen. Vidare frågar Monica Green om jag avser att utreda konsekvenserna av försämringarna av trygghetssystemet för barn.

Låt mig först informera om att Sverige har fått beröm av FN:s barnrättskommitté för att vi arbetar bra med barnkonventionen. Barnrättskommittén lovordar Sverige 2009 bland annat vad gäller arbetet att respektera och tillgodose barnets rättigheter. Vi har också fått beröm för arbetet med att genom lagstiftning skydda barn mot bland annat brott och diskriminering.

Jag vill också passa på att informera om att så sent som i april 2009 kom Sverige på andra plats, efter Holland, när OECD gjorde en genomgång av barns levnadsvillkor inom EU.

Barns ekonomiska situation är en viktig fråga för regeringen. Föräldrarna är de som har huvudansvaret för barnets välbefinnande och för att se till barnets bästa. Barn är därmed i hög grad beroende av sina föräldrars ekonomi och försörjningsmöjligheter. Regeringen strävar efter att ge alla barnfamiljer förbättrade förutsättningar för en god levnadsstandard.

Barnfamiljernas viktigaste inkomstkälla är förvärvsarbete, vilket innebär att åtgärder som skapar bättre förutsättningar för arbete är den viktigaste åtgärden för möjlighet till god ekonomisk standard. Den avgörande orsaken till ekonomisk utsatthet för barn är vanligtvis att föräldrarna saknar arbete eller utbildning. En av regeringens prioriterade frågor är därför att öka sysselsättningen och minska utanförskapet. Att fler föräldrar får vara med i arbetsgemenskapen är viktigt för att våra barn ska må bra.

Regeringen satsar stort på att värna jobb och omställning och att ge bättre förutsättningar för en varaktigt hög sysselsättning, vilket kommer barnfamiljerna till del. Satsningen på jobb och omställning förstärks nu för att möta effekterna av den ekonomiska nedgången. Genom exempelvis förstärkning av nystartsjobben, fler platser inom yrkeshögskolan

och stöd till arbetslösa genom coaching och fler praktikplatser ges ökade möjligheter till kompetensutveckling och utbildning för arbetslösa. Det är viktigt att förhindra en långvarig frånvaro från arbetsmarknaden, men under tiden med arbetslöshet finns de sociala trygghetssystemen där som stöd.

När vi nu i Sverige drabbas av ekonomisk nedgång till följd av faktorer som vi inte kan styra över är det självklart att det spelar en roll för arbetslösheten och sysselsättningsnivåerna. Alla familjer i vårt land drabbas. Jag vill uppmärksamma att regeringen för att minska effekterna av den ekonomiska krisen på de centrala delarna av välfärdssystemen ökat stödet till kommunerna för 2009 och 2010. Regeringen kommer att följa situationen noga.

Med en väl fungerande familjepolitik som stärker barnfamiljerna ekonomiskt samt ger föräldrar möjlighet att kombinera familj och arbete minskar risken för att barn ska leva i ekonomisk utsatthet.

Även om Sverige ligger långt fram betyder det inte att allt är frid och fröjd. Jag kan försäkra Monica Green att vi inte tänker luta oss tillbaka. Sverige ska vara ett tryggt land för barn att växa upp i. Vår politik kommer även framöver att inriktas på att bryta utanförskapet i samhället och därigenom stärka varje barns rätt till en trygg uppväxt.

Slutligen vill jag informera om att regeringen kommer att följa upp barnrättskommitténs rekommendationer av återstående utmaningar i arbetet med att leva upp till våra åtaganden enligt konventionen om barnets rättigheter.

Anf. 16 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Tack så mycket, Göran Hägglund!

Det här är en oerhört viktig fråga, och vi måste tillsammans hjälpas åt att se till att barn inte ska behöva lida i den ekonomiska kris som vi har nu.

Göran Hägglund säger i sitt svar att det är viktigt att föräldrarna har ett arbete. Ja, givetvis är det så. Men då är det märkligt att det är så många som nu förlorar sina arbeten. Regeringen brukar skylla på att det är den internationella lågkonjunktursens fel att så många förlorar sina arbeten. Men vi vet att det var under den socialdemokratiska regeringens tid, 2006, som de flesta nya jobben kom till. 153 000 nya jobb kom till det senaste året som vi styrde landet. Året därpå, 2007, var det bara hälften så många, alltså 80 000 nya jobb. Och sedan kom jobbtvärniten.

Den politik som regeringen började driva med en gång efter valvinsten har lett till att det har blivit färre nya jobb och en större klyfta mellan dem som har ett arbete och dem som inte har ett arbete. Det har blivit klasskillnader i Sverige som vi inte har haft tidigare – större skillnader än vad vi haft tidigare, får jag säga, för vi har haft skillnader även tidigare.

Det är beklagligt att regeringen påstår att man har en jobbpolitik när det i själva verket är precis tvärtom. Jobbpolitiken har gått ut på att man ska göra större skillnad. Man ska straffa dem som är arbetslösa. De ska ha lägre ersättning och de ska ha högre skatt, och får de bara lägre ersättning och högre skatt hittar de ett arbete.

Det fungerar inte i en lågkonjunktur. Det är möjligt att en sådan politik går att använda i högkonjunktur, men vi ser att det definitivt inte går att använda den i lågkonjunktur.

Ni har sänkt a-kassan för hundratusentals människor, och det har förstås påverkat ekonomin för barnfamiljerna – för andra också för den delen, men det är barnen som drabbas hårdast.

Dessutom skriver Göran Hägglund i sitt svar att alla familjer i vårt land har drabbats hårt av den ekonomiska krisen. Det stämmer inte. Sådana som du och jag har inte drabbats. Det finns människor som har fått det bättre. Klyftorna har ökat därför att ni har sänkt skatterna för dem som har det allra bäst. Ni har ökat skillnaderna mellan barnfamiljer, så alla barnfamiljer har inte fått det sämre.

När man kommer till ett föräldramöte med kanske 30 föräldrar som sitter och diskuterar en skolresa säger några att det är väl ingenting att slänga ut några hundralappar. Det kanske du och jag skulle kunna säga i en sådan situation, men det sitter föräldrar där som vet att de inte klarar det. Frågan är om de över huvud taget kommer tillbaka till ett sådant föräldramöte, när vi har fått dessa stora skillnader mellan barnfamiljer i dag. Vad händer när de går hem till sina barn? Kan de ge det stöd som de faktiskt behöver?

Göran Hägglund säger att det är föräldrarnas ansvar, och det håller jag med om. Det är föräldrarnas ansvar att se till att barnen får en bra uppväxt. Men vi måste se till att åtminstone försöka minska klyftorna så att föräldrarna har en möjlighet, inte öka på klyftorna nu när lågkonjunkturen är som den är så att det drabbar de utsatta barnen mycket mer.

Då säger Göran Hägglund att det är föräldrarna som ska stötta. Ja, men om föräldrarna är i en så här utsatt situation! De kanske är långtids-sjukskrivna, som jag har diskuterat med Husmark Pehrsson tidigare, eller arbetslösa. De kanske inte kan stötta sina barn på ett bra sätt.

Det behövs en generell välfärdspolitik, det behövs mer barnpolitik och det behövs mer pengar till kommunerna.

Anf. 17 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Är skillnader mellan olika familjer, mellan olika människor, en helt ny företeelse? Har det funnits skillnader mellan olika hushåll, olika familjer och olika personer tidigare i Sverige? När man lyssnar på Monica Green kan man få intrycket att det tidigare har varit precis lika för alla.

Man ska komma ihåg att skillnader finns, att skillnader ska finnas, att skillnader kommer att finnas och att skillnader har funnits under decennier av socialdemokratiskt styre.

Monica Green säger att regeringen säger att det är viktigt med arbete och att det då är märkligt att människor förlorar jobben.

Hallå, hallå, Monica Green! Jorden anropar!

Vi har drabbats av den kanske värsta lågkonjunkturen sedan depressionen på 30-talet. Självklart påverkar detta ekonomierna för hushåll i Sverige, för kommunerna, för landstingen och för den nationella nivån. Det spelar roll. Detta kan inte komma som någon överraskning för en erfaren politiker som Monica Green. När det blir dramatiska nedgångar påverkar det också ekonomin för oss – hör och häpna!

Vad har då regeringen gjort? Ja, regeringen har gjort massor av saker. Jag har till exempel berättat om de tillskott som vi har gett till kommunsektorn för att kommunerna ska stå bättre rustade att kunna möta de utmaningar som de har när det gäller att säkerställa att vi har en skola

som fungerar, en hälso- och sjukvård för alla och en äldreomsorg där vi kan garantera kvaliteten. Men skatteunderlaget sviktar ganska snabbt när människor förlorar jobbet till följd av en ekonomisk kris. Och det går tyvärr inte att tänka bort krisen. Den finns här, den spelar roll och den påverkar också oss.

Jag vet naturligtvis att det i opposition är lätt att säga: Hade vi bara fått fortsätta hade ingenting förändrats – då hade det varit frid och fröjd och evig högkonjunktur. Men jag tror att de som lyssnar på det här – om någon lyssnar; jag ser två ledamöter i kammaren – vet att när nedgången kommer spelar det roll för ekonomin.

Vad har regeringen gjort? Vi har satsat stora pengar på kommunerna. Vi har genomfört ett jobbskatteavdrag som ökar de ekonomiska marginalerna i hushållens ekonomier som gör att man lättare kan parera krisen och – vilket är väldigt viktigt och som egentligen är pudelns kärna – som gör att fler människor kommer i arbete.

Det är ändå lite besvärande, tror jag, för Monica Green när LO-ekonomerna säger att regeringens jobbskatteavdrag har gett kanske 60 000–70 000 extra arbetstillfällen utöver vad som hade funnits om det avdraget inte hade existerat.

Det är då självklart att nyckeln till att vi ska kunna möta krisen är att fler människor kommer i arbete och att vi möter lågkonjunkturen genom förnuftiga åtgärder.

Jag vet att det i opposition är väldigt lätt att säga ja till allting som låter positivt. Och det saknas verkligen inte pigga idéer på nya utgiftsökningar och nya kostsamma reformer. Tyvärr saknas pengar. Det saknas inte heller för oppositionen möjligheter att säga nej till alla beslut som är svåra. Det kostar på, och man behöver inte delta i det resonemanget om man sitter i opposition och inte är villig att ta ansvar.

Alla i vårt land har drabbats av den ekonomiska nedgången. Det innebär att vi får betala mer i skatt än vad vi annars skulle göra. Det innebär att vår ekonomiska utveckling som hushåll är sämre än vad den hade varit om vi hade haft en ständig högkonjunktur.

Det är ett tufft jobb. Det handlar om jobben, jobben och jobben, för barnen, både för de enskilda barnfamiljerna och för att säkerställa att vi har tillräckligt mycket offentliga pengar för att kunna göra insatser för de enskilda hushållen och ytterst för de barn som riskerar att hamna illa till i en ekonomiskt tuff situation.

Anf. 18 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja uppmana Göran Hägglund att läsa LO:s rapport. Gör det innan ni använder den! Det står inte så som Göran Hägglund säger i rapporten. Det står att det möjligtvis skulle kunna ge jobb på sikt. Det står inte att det skulle ha kunnat ge några jobb i dag med er skattepolitik, med de stora skillnaderna. Läs den rapporten och återkom gärna om det! Det uppmanar jag ministern att göra.

Jag vet mycket väl – och det vet svenska folket också – att vi har en kris. Men regeringen ska ju inte lägga armarna på ryggen och säga: Eftersom det är någon annans fel behöver vi ingenting göra.

Ni har ju förvärrat krisen eftersom ni har slaktat komvux med en tredjedel. Ni har förskjutit människor från a-kassan, så att ni har ökat kostna-

derna för kommunerna. Ni har vältrat över kostnaderna så att socialbidragen ökar. Ni har förvärrat krisen genom att utsätta människor för en svår ekonomisk situation när de får en lägre ersättning. Det är ni som har gjort det. Det är inte den internationella lågkonjunkturen som har gjort det, utan det har den borgerliga regeringen sett till.

Också nybyggnationen har stannat av eftersom ni tog bort möjligheten att bygga flerbostadshus. Även detta har ni tagit bort. På område efter område har ni förvärrat den internationella kris som nu drabbar hela världen. Det tror jag att människor är medvetna om.

I valrörelsen sade ni faktiskt inte: Vi kommer att fixa jobb bara i högkonjunktur. Ni påstod i valrörelsen att ni skulle fixa jobben. Stod det något finstilt om att det bara gällde i högkonjunktur? Jag läste det inte i så fall. Det är möjligt att Göran Hägglund i sin valpamflett hade en liten text längst ned om att detta med att ni skulle fixa jobben bara gällde i högkonjunktur. Det var inte vad väljarna trodde.

Ni lät väljarna tro att det skulle bli fler jobb om det bara blev större skillnader och om de arbetslösa blev fattigare. Ni ledde dem att tro att det är bra med större skillnader.

Nu ser vi de stora skillnaderna. Rädda Barnen, Majblomman, Unga Örnar och FN:s kommission påpekar brister som Sverige har i dag, och detta i relation till hur det skulle kunna vara. Visst är det så att de allra flesta barn i Sverige har det bra, absolut, men vi ska ju se till att inget barn mår dåligt.

Vi kan inte ha en skolklass med 30 barn där två har ont i magen varje dag då de ska gå till skolan. Det är ingen generell välfärdspolitik om vi har en politik bara för de flesta och inte för alla. Vi ska inte lämna någon bakom oss.

Vi ska se till att barnfamiljerna har råd att köpa glasögon till sina barn. Majblommans organisation påpekar att de mest utsatta barnfamiljerna inte har det i dag. Barn får alltså gå till skolan utan att ens kunna läsa på ett bra sätt, för familjerna har inte råd att skaffa glasögon. Och nu ska det också tas ut avgifter på olika sätt.

Göran Hägglund låter påskina att alla har fått det sämre, men det är klyftorna som har ökat. De som har det sämst har fått det sämre. Det är det jag vill påpeka i den här debatten: Den generella välfärdspolitiken håller på att spricka, och de barnfamiljer som har det sämst ställt har fått det sämre. De får det svårare med den här politiken eftersom ni har vältrat över kostnaderna på kommunerna och ökat på den internationella lågkonjunktur som drabbar världen just nu.

Anf. 19 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! LO-ekonomerna tillsammans med en lång rad expertorgan av olika slag har pekat på jobbskatteavdragets praktiska betydelse för tillkomsten av nya jobb. Det har spelat en jättestor roll för att fler människor ska få möjlighet att försörja sig själva och ingå i en arbetsgemenskap med allt vad det betyder. Det är ett väldigt viktigt steg.

Utöver detta har de ekonomiska marginalerna i hushållens ekonomier ökat, vilket naturligtvis har spelat en roll i den ekonomiska nedgång som vi nu ser.

När OECD-ekonomerna för ett par månader sedan gjorde en genomgång av den svenska ekonomin sade den ekonom som var här och presenterade resultatet: Det är svårt att se vad som hade kunnat göras bättre. Monica Green sitter kanske inne med ytterligare specialistkunskaper som kan överpröva OECD:s bedömning, men man är imponerad över det sätt på vilket vi i Sverige har mött krisen och hanterat den. Det gör att vi har kunnat förhindra det som hade kunnat ske. Men likafullt spelar detta en roll för de offentliga ekonomierna och också för hushållen, förstås.

Det vi gör och har gjort är att tillföra mångmiljardbelopp till kommunsektorn. Det sker i en situation när de har tappat skatteintäkter. Vi kan inte rimligen kompensera det fullt ut, men vi kan dämpa nedgången i kommunekonomierna. Detta ska jämföras med perioden under 90-talet, då Socialdemokraterna vid ett antal tillfällen tog pengar från kommuner eller struntade i att tillskjuta pengar till kommuner.

Vi gör en del. Vi håller i det budgetarbete vi nu står inför på att pröva möjligheterna att tillföra ytterligare pengar till kommunsektorn, för vi tror att det skulle ha en betydelse.

Det är en villfarelse att Monica Greens politik skulle leda till färre fattiga i vårt land. Den politik som du och ditt parti företräder skulle leda till att fler människor saknar arbete, och med fler människor i arbetslöshet skulle det blir fler människor som har svårt att klara sig själva.

Till sist har jag en språklig fråga. Monica Green säger att vi har slaktat komvux med en tredjedel. Staffan Danielsson, du som har rötterna i bonderörelsen, kan man slakta en ko med en tredjedel? Jag vet inte. Det kanske är möjligt.

Vad vi har gjort, Monica Green, är att under de allra bästa åren i början på den här mandatperioden anpassade vi komvux verksamhet till det bättre konjunkturläge som då var. Sedan kom en situation där vi har fått det tuffare, och då har vi tillfört ytterligare resurser. I budgetarbetet är det klart att vi kommer att pröva om det behövs mer. Men komvux bör vara en sådan ordning där det ges en viss kontinuitet, naturligtvis, men den ska också utnyttjas på bästa möjliga sätt under de tuffaste åren för att människor ska få möjlighet att rusta sig kunskapsmässigt för att kunna stå starka när efterfrågan på jobb ökar igen och de får en möjlighet att få in en fot på arbetsmarknaden.

Anf. 20 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Vi pratar om barnfattigdomen, de utsatta barnen och hur de har fått det värre nu. Göran Hägglund påstår att regeringen inte har med detta att göra och att de egentligen har fått det bättre fastän de inte vet om det. Jag beklagar att Göran Hägglund inte ens vill se att vi har dessa utsatta barn i dag, när både Rädda Barnen, FN, Unga Örnar och Majblomman påpekar det. Har vi en barnminister som inte vill se och inte vill ställa upp för de mest utsatta barnen är det en allvarlig situation.

Sedan påstår Göran Hägglund återigen att hans politik har gett jobb. Det märks inte ett enda dugg! Ni påstod att om de arbetslösa bara blir fattigare, får lägre ersättning och högre skatt så skaffar de sig jobb. Ni påstod det. Så säger Göran Hägglund en gång till att LO-ekonomerna har påstått det och att det finns fler forskare som har sagt att det är så. Nu kan jag berätta för Göran Hägglund att det inte är fallet.

Några forskare har sagt att detta kan ge jobb på sikt. Inget jobb som hittills har tillkommit har påverkats av den politik för ökade klyftor som ni har drivit. Det har forskarna kommit fram till.

Sedan kom den internationella lågkonjunkturen. Då plötsligt verkade er politik ingenting. Den enda effekten blev att det hade blivit ökade klyftor. Det hade blivit sänkta skatter med 80 miljarder – mest för dem som har det bäst, mest för män i storstäder och minst för kvinnor i landsbygd och minst för dem som har det allra sämst.

Med en generell välfärdspolitik skulle vi kunna se till att alla är med in i framtiden. Då ser vi till att skolorna har en bra pedagogisk verksamhet, vi ser till att vi har en pedagogisk verksamhet i förskolan och att vi inte ökar klyftorna. Man måste ha som mål att vi ska minska klyftorna, inte öka dem. Vi ska se till att rädda barnen från den barnfattigdom som har ökat.

Anf. 21 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! I sitt sista inlägg sade Monica Green att vi har en barnminister som inte bryr sig om barn. Jag vet inte om det är en slutsats som går att dra av den här debatten eller av det som regeringen har gjort. Det är i allra högsta grad så att jag och vi i regeringen bryr oss om barn. Det är det som är grunden för väldigt mycket av vårt politiska engagemang. Vi ska ha ett Sverige som man vill växa upp och leva i – ett Sverige som blir bättre och bättre för varje generation som kommer till – och att man får bättre villkor.

Till det hör att vi för en politik som gör det möjligt för människor att ha ett arbete att gå till.

Monica Green säger då att det inte märks, för det finns människor som saknar arbete i Sverige. Jag tror visserligen att politiken spelar en väldigt stor roll, men tyvärr kan vi inte med ett klubbslag avskaffa arbetslösheten, för det går upp och ned i ekonomin. Och politiken påverkar.

Jag påstår med bestämdhet att den politik som vi för gör att fler människor finns i arbete än vad som hade varit fallet med den politik som väljarna underkände i valet 2006. Väljarna valde då bort Socialdemokraterna vars ledare några månader före valet sade att frågan om jobben över huvud taget inte kommer att vara en fråga.

En sådan självgodhet och självnöjdhet ville svenska folket inte se, utan man valde en regering som satte jobben främst i trygg förvisning om att vi med fler människor i arbete har mer pengar både till hushållen och till det offentliga att fördela på ett rättvist sätt för att kunna behålla precis den generella välfärd som Monica Green talar om men som hon tyvärr inte har en politik för att säkerställa och upprätthålla.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2008/09:565 om omskärelse av små pojkar

Anf. 22 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Staffan Danielsson har frågat mig om jag överväger att ålägga landstingen och läkare att utföra omskärelse av pojkar eller om jag inte i stället avser att tillsätta en utredning för att i ett helhetsperspektiv och med beaktande av vad som har anförts i interpellationen, bland annat om integritetsaspekterna, utreda denna svåra fråga.

Låt mig först klargöra att omskärelse av pojkar är enligt lagen, 2001:499, om omskärelse av pojkar tillåten i Sverige. Regeringen har inte för avsikt att förändra lagstiftningen på det området.

Regeringen gav Socialstyrelsen i uppdrag att ta reda på varför och i vilken omfattning vissa pojkar omskärs utanför hälso- och sjukvården samt lämna förslag på åtgärder för att ingen pojke ska fara illa i samband med omskärelse. I Socialstyrelsens rapport redovisades att det årligen omskärs omkring 3 000 pojkar i Sverige av religiösa eller kulturella skäl, varav minst 1 000 av dessa omskärelser utförs inom den offentliga hälso- och sjukvården. Några få utförs av personer som har särskilt tillstånd av Socialstyrelsen. Övriga omskärs utomlands eller av privatpersoner utan att något landsting är inblandat. I Socialstyrelsens rapport redovisades också skälen till att föräldrar omskär sina söner utanför landstingens hälso- och sjukvård. I rapporten angav många att det inte är möjligt att vända sig till hälso- och sjukvården eftersom 11 av de 21 landstingen inte utför sådan omskärelse. Andra orsaker är höga kostnader och dåligt bemötande. I rapporten angav också några huvudmän fall där pojkar som omskurits av icke behöriga drabbats av komplikationer som blödningar, allvarliga infektioner och andra skador.

Socialstyrelsen föreslog för regeringen att man skulle införa en lagstadgad rätt för pojkar att få omskärelse på icke-medicinska grunder utförd inom hälso- och sjukvården. Detta förutsätter en skyldighet att låta utföra ingreppet.

Majoriteten av landstingen/regionerna, 19 stycken, har i sina yttranden över förslaget varit positiva till en rekommendation i frågan och ansett att det inte finns behov av en reglering i lag. Många landsting svarade att de redan har en fungerande verksamhet eller är i färd att skapa en sådan.

Sveriges Kommuner och Landsting bedömde att frågan om samtliga landsting ska erbjuda omskärelse av pojkar på icke-medicinska grunder inte behöver regleras i lag utan att den frågan i stället kan hanteras genom en förbundsrekommendation. Mot bakgrund av detta fattade Sveriges Kommuner och Landsting den 17 april 2009 beslut om en rekommendation rörande omskärelse av pojkar på religiösa eller kulturella grunder. Den innebär att varje landsting senast från och med den 1 oktober 2009 ska erbjuda de pojkar som är bosatta inom landstinget omskärelse på icke-medicinska grunder.

Regeringen anser i enlighet med barnkonventionen att det är viktigt att förhindra att barn far illa. Regeringen anser därför att omskärelsen av pojkar ska utföras med smärtlindring och ombesörjas inom hälso- och sjukvården eller av personer som har särskilt tillstånd, under betryggande hygieniska förhållanden och med hänsyn till vad som är bäst för pojken.

Regeringen kommer löpande att följa frågan.

Anf. 23 STAFFAN DANIELSSON (c):

Herr talman! Riksdagen måste fatta beslut om och diskutera även svåra och känsliga frågor, frågor som kanske hade en lösning för hundra eller tusen år sedan men som kanske behöver andra regelverk i dag.

Därför har jag i min interpellation frågat om det verkligen är rimligt i dag, år 2009, att föräldrar för sina små gossebarns räkning kan besluta om att en del av deras könsorgan ska opereras bort, den förhud som skyddar det känsliga ollonet, och om det verkligen är rimligt att svenska landsting med hänvisning till barnkonventionen – märkligt nog! – ska åläggas att utföra dessa operationer.

Ja, det tycker regering och riksdag och socialministern.

Min mening är att detta inte alls borde vara någon självklarhet, tvärtom, i dag, år 2009.

Jag menar att här behövs en djupare diskussion där de helt centrala integritetsaspekterna lyfts fram. Och jag talar då inte bara om föräldrarnas eller familjens integritet utan lika mycket om den lilla människans – de små pojkarnas – integritet och rätt till sin egen kropp.

Jag har skrivit motioner om det här utan resultat, och nu interPELLERAR jag.

Visst handlar den här frågan om religionsfrihet, som vi ju alla står bakom. Men även religionsfriheten har sina gränser. Är det rimligt att den går ut över centrala rättigheter för andra människor?

Jag ifrågasätter inte den myndiga människans rätt att förändra sin kropp genom att till exempel operera bort förhuden eller tatuera sig eller göra andra ingrepp. Men är det i dag verkligen rimligt att föräldrarna ska kunna fatta dessa oåterkalleliga beslut för sina små pojkars räkning?

Jag har den största respekt för de religiösa och kulturella traditioner som sedan länge inom judendomen och islam har påbjudit omskärelse, ofta av små pojkar. Förfarandet kan ha haft någon praktisk eller hygienisk bakgrund i sandrika ökenländer och har också kopplats till en uppmaning från Gud. Jag inser att, med en så lång och djupt rotad tradition och med så många omskurna i dag och genom tiderna, en diskussion om de helt centrala integritetsaspekterna rörande detta är både svår och känslig.

Låt mig ändå i stor ödmjukhet diskutera denna principiella fråga utifrån främst det lilla gossebarnets rätt till integritet och till att själv – när han blir myndig – fatta beslut om att förändra sin kropp genom att till exempel operera bort förhuden.

Ska verkligen barnets föräldrar kunna föregripa pojkens kommande ställningstagande, vare sig han väljer att omskära sig eller ej, genom att med eller utan landstingets kirurgi göra en operation utan några medicinska skäl?

Äger verkligen föräldrar sina barns kroppar och därmed rätten att förändra dessa?

Ja, faktiskt svarar den svenska staten i praktiken ja på dessa båda frågor. Och på något vis hänvisar man faktiskt till barnkonventionen och barns rättigheter som motiv för att föräldrarna ska kunna beställa en operation av en viktig kroppsdel för sina barns räkning. Vi måste förhindra att barn far illa, menar regeringen.

Herr socialminister! Jag förstår inte den logiken.

Jag vet att många bagatelliserar borttagandet av förhuden som en obetydlig sak. Det är en anmärkningsvärd inställning. Har verkligen Gud – eller evolutionen – misslyckats med sin skapelse vad gäller just pojkars könsorgan?

Det är också ett faktum att huvuddelen av Sveriges barnkirurger vägrar att utföra ingreppet och att barnkirurgernas ordförande Gunnar Göthberg uttalar att det är ett stympande ingrepp utan medicinsk grund.

Socialministern anser inte att denna principiella integritetsfråga behöver en djupare belysning, vilket jag beklagar. Där skulle man kunna analysera om inte omskärelse bör förutsätta myndighetsålder eller åtminstone att barnen är till exempel 15 år, som någon har föreslagit, och om inte frågan bör diskuteras i syfte att på sikt få till stånd en förändring vad gäller omskärelse av små barn. Vore inte det rimligt, socialministern?

Anf. 24 HANS WALLMARK (m):

Herr talman! Socialministern! Staffan Danielsson reser ett antal intressanta frågor.

Herr talman! Det är nog inte sista gången man i den här kammaren och i västerlandet kommer att föra debatt om detta. Det är ej heller första gången, utan det här är en fråga som finns.

Jag har också för mig att man i samband med den demokratiutredning som gjordes för 10–15 år sedan hade ett delbetänkande som just handlade om den här typen av frågor. Och det finns andra likartade frågor i samhället som har till exempel med kosher- och halalslakt att göra.

Min grundläggande inställning är att det här kan vara ett teoretiskt intressant problem att diskutera. Det finns många principer som korsar varandras väg, precis som Staffan Danielsson redogjorde för i sitt inlägg. Å andra sidan måste man ställa sig frågan: Hur stort är det praktiska problemet? Hur många är det som har blivit omskurna och i efterhand beklagat sig över det?

De finns säkert, men min praktiska erfarenhet, det vill säga samtal med judar och muslimer i den egna bekantskapskretsen eller i min närhet, är att de inte beklagar att de har blivit omskurna. De har varit glada och lyckliga över att få tillhöra den religion och tradition som de är en del av.

Det perspektivet försvinner lite i Staffan Danielssons resonemang.

Jag tycker att det är viktigt att man har det grundläggande barnperspektivet. Jag är rädd för, herr talman, att det är fler unga pojkar och flickor än de 3 000 pojkar som enligt socialministerns svar omskärs i Sverige far illa i dag – inte på grund av omskärelse utan för att de utsätts för fysiska och psykiska övergrepp.

Jag tycker att det är ett långt viktigare problem för såväl oss förtroendevalda som socialministern att på olika sätt agera för att skapa bättre miljöer för alla de unga människor i vårt land som far illa fysiskt och psykiskt.

Staffan Danielsson nämnde det inte, men har i sin interpellation också tagit upp frågan om kvinnlig omskärelse. Jag tror att det är viktigt att man i kammaren klargör den oerhört stora skillnaden mellan manlig omskärelse och kvinnlig omskärelse. Jag tvivlar inte på att Staffan Danielsson är insatt i skillnaderna, men det är inte alla i samhället som är det.

Precis som Staffan Danielsson pekade på kan manlig omskärelse ha en religiös eller kulturell innebörd, men oftast kopplad till det religiösa.

Det finns ingen religion som talar för kvinnlig omskärelse. Det är en tradition och ett bruk som inte har med religion utan med könsstämpning att göra. Det är ett fruktansvärt övergrepp. Därför är det viktigt att i ett sådant här samtal klargöra att manlig omskärelse är ljusår från de övergrepp som kvinnor utsätts för genom kvinnlig omskärelse.

Anf. 25 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Staffan Danielssons interpellation berör en fråga som jag tror spelar väldigt stor roll för en ganska liten grupp i vårt land. För människor som befinner sig utanför den kretsen är det inte alltid lätt att ta till sig resonemangen, kulturen, traditionen och de religiösa tankegångarna bakom. Det gör att man måste närma sig frågorna med stor respekt och ödmjukhet. Det anser jag att Staffan Danielsson också gör.

Jag har ju varit med ganska länge i riksdagen och minns ett par uppmärksammade rättsfall i slutet av 90-talet som just handlade om omskärelse som hade genomförts. Det blev en larmklocka till den dåvarande regeringen att genomföra ett tankearbete omkring detta. Man tillsatte en utredning som gick igenom frågan. Det landade i en rekommendation till regeringen. Regeringen kom med en proposition till riksdagen. Jag minns de långa intensiva diskussioner vi hade i min partigrupp vid den tidpunkten. Jag tror att det var på likartat sätt i samtliga riksdagspartier. Om min minnesbild är rätt var det ett parti som motsatte sig propositionens innehåll, men i de sex övriga partierna röstade nästan varje ledamot för, efter långt funderande.

En av grunderna är naturligtvis respekt för religionsfrihet, vilket ju är en viktig del av den svenska konstitutionen och de mänskliga fri- och rättigheterna. En annan handlar om ett resonemang om vad som händer om man förbjuder ingreppet. Kommer det att försvinna? Nej, sannolikt inte, resonerade vi vid den tidpunkten. Sannolikt kommer vi att få se vad som ibland slarvigt kallas för köksbordskirurgi där mindre skickliga personer utför ingrepp som kan få mer dramatiska konsekvenser för de pojkar det handlar om.

Mitt parti och, med ett undantag, de andra partierna landade i att den kloka linje vi borde välja var att tillåta och ge landstingen möjlighet att utföra ingreppen.

Som jag sade i mitt svar har landstingen hanterat detta på olika sätt. Socialstyrelsen tittade på den här frågan på uppdrag av den dåvarande regeringen. Jag tror att uppdraget gavs 2006. Man kom tillbaka med en redovisning 2007. Utifrån de slutsatserna har vi funderat över hur vi ska gå vidare. Sveriges Kommuner och Landsting har sagt att man inte tycker att det ska lagstiftas. Däremot har man beslutat om en rekommendation till landstingen för att säkerställa att alla erbjuds omskärelse också på icke medicinska grunder.

Jag har inte någon annan uppfattning i dag än 2001, när jag tror att beslutet togs i riksdagen. Jag tror att det är den kloka linjen av religionsfrihetsskäl och för att alternativet inte är att det kommer att försvinna utan att det kommer att ske ändå och på ett sätt som jag inte tror att någon av oss vill medverka till. Då blir konsekvenserna för den enskilde pojken dystrare, tror jag.

Prot. 2008/09:138
13 augusti

Svar på
interpellationer

Anf. 26 STAFFAN DANIELSSON (c):

Herr talman! Jag uppskattar att debattera med socialministern, och jag tror att svåra principiella och etiska frågor intresserar oss båda och mår väl av att diskuteras. Vad gäller äktenskapsbegreppet tycker vi lika, vad gäller rätt till dödshjälp i mycket svåra situationer hade vi olika ingångar liksom även i den fråga vi nu diskuterar.

Ett svenskt landstingsråd har nyligen uttalat att eftersom barnen anrars kan omskäras av klåpare är det nödvändigt att barnkirurger i stället gör det. Socialministern använder också det argumentet. Jag tycker att det är ett mycket passivt argument.

Om riksdagen efter en djupgående diskussion och utredning till exempel skulle besluta om en åldersgräns för när omskärelse tidigast får utföras ska ju detta liksom andra statliga regelverk respekteras.

Att fastställa regelverk är ju också en signal till förändring och ett sätt att ta ansvar och peka ut en färdriktning, medan ett passivt accepterande av att detta bör fortsätta och att landstingen ska åläggas att utföra ingreppen ju bara cementerar och förstärker nuvarande tingens ordning.

Menar socialministern verkligen att nuvarande princip om föräldrarnas rätt att oåterkalleligt låta operera bort pojkars förhud inte står i strid med pojkens integritet och rätt att själv fatta sådana beslut, både vad gäller vilka operationer han vill genomgå och sina framtida religiösa vägval?

Jag har också förundrats över de mycket blandade motiv som lyfts fram för att motivera varför pojkars könsorgan är felaktigt skapat och därför behöver korrigeras genom ett kirurgiskt ingrepp. Jag tror att mycket beror på den djupa traditionen och på att man vill finna argument för varför den behöver leva vidare utan förändringar ens vad gäller tidpunkten när ingrepp ska vara möjligt. Man ska självfallet kunna omskära sig om man är myndig.

Jag vill faktiskt att socialministern utvecklar hur respekten för andra människors integritet och rätt till sina kroppar så som de är skapade kan förenas med att andra människor – låt vara föräldrar – tillerkänns rätten att besluta om bortoperation av del av könsorganet hos sina små pojkar. Jag får inte ihop det, socialministern. Inte i dag år 2009.

Innebär inte religionsfrihet och rätten till personlig integritet i vårt århundrade att det är varje myndig individ som fattar sådana långtgående beslut, och inte föräldrarna för sina barns räkning?

Den svenska lagen har en mycket anmärkningsvärd passus, nämligen att det lilla barnet ska tillfrågas om det är med på sina föräldrars begäran om att operera bort dess förhud, och ska då kunna säga nej. Det är självfallet ett fullständigt orimligt ansvar att lägga på ett litet barn, som ju dessutom rimligen följer sina föräldrars råd och traditioner. Jag hart svårt att se denna, som jag tycker, absurda skrivning som något annat än bevis på ett dåligt samvete hos lagstiftaren.

Jag har hämtat några fakta om detta från Wikipedia.

Omskärelse har ju mycket gamla traditioner och kanske 15 procent av världens män är omskurna i dag, främst inom judendomen och islam.

Skälen för att låta sig omskäras i dag, eller för att andra fattar det beslutet åt en, är religiösa, kulturella, i någon mån medicinska och i någon mån estetiska.

I den anglosaxiska världen – i USA – blev också omskärelse en utbredd företeelse under 1800-talet. En starkt bidragande orsak var att man föreställde sig att det skulle förhindra onani, något som ansågs både syndigt och hälsovådligt. Numera är det mest en fråga om tradition i dessa länder, även om det är vanligt att motivera med – påstådda – hygieniska fördelar. Under 1900-talets senare del har omskärelsen dock blivit mindre vanlig. I USA omskars för tio år sedan ungefär 35 procent av alla nyfödda – en sjunkande trend.

Svensk Barnkirurgisk Förening skriver i, tror jag, sitt remissvar att ”operationer på växande barn ska göras enbart på medicinsk indikation efter noggrann prövning inklusive risken för komplikationer”. Låter inte det ändå rimligt, socialministern?

Anf. 27 HANS WALLMARK (m):

Herr talman! Jag känner Staffan Danielsson och Göran Hägglund så pass väl att jag kan säga att de är väl förtrogna med de kristna ceremonierna där dopet intar en central roll. Ibland i samhället tar man för givet att dopet är ett slags namngivningsceremoni. Men så är det inte, utan dopet är ett upptagande i församlingen.

Utifrån ett kristet perspektiv måste man även ha respekt för att andra religioner också har andra upptagningsformer och andra saker som är kopplade till den egna religionen. Därför är det här, precis som socialministern påpekat, lite svårt och komplicerat. På samma sätt som jag vill ha respekt för ett dop i kristen mening i ett annat land finns det all anledning att i mitt land visa respekt för andra religioner.

Sedan finns det också en rent praktisk aspekt. För någon dag sedan såg jag i medierna att några pojkar hade drabbats av problem just därför att de hade utsatts för omskärelse enligt köksbordskirurgin – det vill säga inte utfört på ett medicinskt korrekt sätt, utan det skedde i hemmet. Det tror jag blir alternativet om man skulle börja laborera enligt den linje som Staffan Danielsson här är inne på – inte därför att man vill vara elak eller därför att man vill se detta, men jag tror att det i praktiken kan bli en konsekvens utöver de rent principiella resonemangen.

Den fråga man kan ställa sig är varför vi intresserar oss för detta. Ja, jag tror att omskärelse, i alla fall utifrån mitt perspektiv, är någonting enkelt och handfast och något som kan spela på aversionen mot religion. I grunden tror jag att många inte är så oroliga för att någon liten tillfogas smärta, utan det handlar om att man faktiskt är beredd att följa sitt religiösa påbud. Det gäller inte Staffan Danielsson, men jag tror att det gäller den allmänna debatt som ibland förs i samhället. Det känns faktiskt konstigt och udda i Sverige.

Även om Danielssons, Hägglunds och min religiösa hemvist inte leder till omskärelse måste vi naturligtvis fundera på hur andra religiösa liv ska försvaras. Dessutom är i varje fall judendomen en religion som har funnits längre i Sverige än landstingen har varit huvudman för sjukvården.

Anf. 28 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):
Herr talman! Jag vill tacka er som deltar i denna debatt för kloka inlägg.

Vi har ju en grundläggande syn som inte bara är svensk utan som också är någonting som gäller i FN:s deklamationer, i Europarådets deklamationer och så vidare som handlar om att det ytterst är föräldrarna som har ansvaret för sina barn och som ska vara de som skyddar barnen, ansvarar för barnen, vägleder barnen och uppfostrar barnen. I vissa sammanhang kan det naturligtvis inträffa att föräldrarna inte kan finnas där för att utföra uppgiften. I någon mening ankommer det då på det omgivande samhället att lösa detta på annat sätt.

Vi lägger en ganska stor tyngd på föräldrarna, något som i regel inte upplevs som en tyngd av föräldrarna – i alla fall ett stort ansvar på föräldrarna. Grundsynen här genomsyrar, som sagt, en mängd internationella konventioner men också väldigt mycket i den svenska lagstiftningen. Det gäller också på det här området när Staffan Danielsson för ett resonemang om med vilken rätt en förälder kan ta beslut å sitt omedvetna barns vägnar och så vidare. Det bottnar nog i samma tankestruktur, nämligen att det är föräldrarna som ytterst har ansvar och bär omsorg om sina barn och som fattar beslut å sina barns vägnar. Det gäller också på det här området.

Det finns även en mer praktisk aspekt på det hela som, utöver att både judendomen och islam föreskriver att omskärelse gärna bör ske så tidigt som möjligt, handlar om att det i regel är lättare att genomföra detta och att det innebär mindre av medicinska komplikationer och andra besvär för barnet om det genomförs väldigt tidigt. Det är väl en del av skälen här.

Jag skulle vilja rekommendera den som inte tidigare tittat på den departementspromemoria som låg till grund för regeringens proposition år 2001 att titta på den och på det resonemang som också Lagrådet för i den fråga som Staffan Danielsson tar upp när det gäller föräldrar kontra barn och där man naturligtvis inte landar i annat än att det som regeringen är på väg att föreslå är i linje med grundvalarna i den svenska lagstiftningen.

Återigen till de frågor som Staffan Danielsson ställer: Han frågar om jag avser att ålägga landstingen att utföra omskärelse. Svaret är nej; det tänker jag inte göra. Landstingen har själva sagt att de rekommenderar varandra att erbjuda de här tjänsterna i samtliga svenska landsting. Vidare frågar han om jag inte i stället borde tillsätta en utredning. Jag tycker att den utredning som gjorts och som är ganska färsk är det som vi får låta oss nöja med.

Jag tror ju inte att diskussionen avstannar med just detta. Det ska den heller inte göra, utan det ska ständigt vara en levande debatt. Men jag kan inte, utifrån religionsfrihetsargument och argument om att andra beslut kommer att leda till någonting som verkligen inte är bättre, landa i annat än att den svenska lagstiftningen nog är det bästa vi för närvarande kan tänka fram.

Anf. 29 STAFFAN DANIELSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att Hans Wallmark resonerar lite passivt. Hur stort är problemet egentligen? Det finns viktigare problem här i världen. Vi har ju dopet. Men det är stor skillnad mellan att döpa någon med vatten över huvudet och att operera bort en del av ett kroppsorgan.

Om traditionen att operera bort förhuden på pojkars könsorgan inte hade funnits och någon organisation eller rörelse sökt tillstånd för att börja med detta på små pojkar hade det inte beviljats. Är det ändå inte rimligt i dag att ifrågasätta den här traditionen vad gäller ingrepp? Det är det jag diskuterar i en svår fråga.

Har verkligen Gud – eller evolutionen – misslyckats med sin skapelse vad gäller pojkars och mäns könsorgan? Jag har svårt att tro det.

Och sedan har vi den helt centrala frågan – det är den jag har försökt lyfta fram – om människors integritet. Full respekt alltså för familjens och föräldrarnas rätt till religionsfrihet. Men i religionsfrihetens namn kan man inte göra vad som helst. Är det i en framtid verkligen rimligt att föräldrar ska kunna besluta om oåterkalleliga kirurgiska ingrepp på sina små pojkars könsorgan, om att ta bort en liten del av det?

Kräver inte åtminstone på sikt respekten för pojkens integritet och rätt till sin egen kropp att det är han själv som till exempel i myndig ålder fattar ett så långtgående beslut och inte någon annan för hans räkning?

Jag tycker att de här frågorna borde utredas djupare, med starkt fokus på de helt centrala integritetsaspekterna, och att frågan om en lägsta åldersgräns för när omskärelse kan utföras då kunde aktualiseras.

Jag är medveten om påbudet i första Mosebok som stadgar omskärelse av både Abraham och allt hans tjänstefolk. Föreskriften om tjänstefolket tillämpas inte längre, och omskärelsetraditionen kan leva vidare med den skillnaden att en åldersgräns införs.

Med stor respekt för religionsfrihet och för religiösa och kulturella traditioner tycker jag ändå att detta vore rimligt att diskutera djupare i syfte att på sikt åstadkomma förändringar.

Socialministern säger att han löpande ska följa frågan. Jag hoppas att han gör det och att här vartefter kan öppnas för ett initiativ, för jag tycker att det i dagens Sverige, år 2009, inte är en bra tingens ordning. Men jag är medveten om att detta är en global fråga och en svår fråga.

Anf. 30 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Herr talman! Jag vill ännu en gång tacka Staffan Danielsson och Hans Wallmark som deltagit i diskussionen om de här viktiga och svåra frågorna som spelar en väldigt stor roll för många enskilda människor i vårt land.

Det här är en fråga som handlar om att bära traditioner och skapa en kulturell samhörighet i en grupp och om ett led i religionsutövandet som är viktigt för många människor. Därför måste man närma sig de här frågorna med stor ödmjukhet. Det upplever jag att den här debatten har visat.

Sveriges Kommuner och Landsting rekommenderade i april landstingen att genomföra det här. De har också sagt att de själva framöver nog kommer att följa frågan. Det lär också jag som socialminister få tillfälle att göra.

Jag tror att det fortfarande, möjligen med något undantag, i denna kammare finns en stark majoritet för den ordning som riksdagen hittills har valt. Jag landar, som sagt, inte i någon annan ståndpunkt och tar utgångspunkt i religionsfrihetsdiskussionen och det något mer passiva resonemanget om att det, om vi skulle välja en annan linje, kommer att ske någonting som är värre. Således landar jag i att den ordning som vi har valt är den bästa.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämnds-sammanträden

Talmannen anmälde att uppteckningar från följande EU-nämnds-sammanträden inkommit:

Fredagen den 12 juni
Onsdagen den 17 juni
Torsdagen den 18 juni
Torsdagen den 2 juli
Fredagen den 10 juli

11 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2008/09:FPM132 Direktiv om avgifter för luftfartsskydd
KOM(2009)217, SEC(2009)615, SEC(2009)616 till trafikutskottet
2008/09:FPM133 Grönbok om reformen av den gemensamma fiskeripolitiken
KOM(2009)163 slutlig till miljö- och jordbruksutskottet
2008/09:FPM134 Global övervakning för miljö och säkerhet (GMES) –
förslag om inledande drift *KOM(2009)223* till näringsutskottet
2008/09:FPM135 Omarbetning av direktivet om sena betalningar
KOM(2009)126 till civilutskottet
2008/09:FPM136 Förlängning av övergångsregler för införsel i vissa
EU-länder av hund och katt *KOM(2009)268 slutlig, 2009/0077 (COD)*
till miljö- och jordbruksutskottet
2008/09:FPM137 Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa i allmän-
hetens tjänst *KOM(2009)262* till justitieutskottet
2008/09:FPM138 Utvärdering av Haagprogrammet *COM(2009)236, SEC(2009)765, SEC(2009)766, SEC(2009)767* till justitieutskottet

- 2008/09:FPM139 Förordning om importkvot för nötkött *KOM(2009)275* till näringsutskottet
- 2008/09:FPM140 Framtida finansiell tillsyn i EU *KOM(2009)252 slutlig* till finansutskottet
- 2008/09:FPM141 Undertecknande och ingående av stadgan för den internationella byrån för förnybar energi (IRENA), m.m. *KOM(2009)326*, *KOM(2009)327* till utrikesutskottet
- 2008/09:FPM142 ”Future of Transport” – en framtida europeisk transportpolitik *KOM(2009)279 slutlig* till trafikutskottet
- 2008/09:FPM143 Förslag till beslut om Progress mikrofinansieringsinstrument *KOM(2009)333*, *KOM(2009)340* till arbetsmarknadsutskottet
- 2008/09:FPM144 Partnerskapet EU–Afrika på transportområdet *KOM(2009)301 slutlig* till utrikesutskottet
- 2008/09:FPM145 Inrättande av en europeisk byrå för förvaltning av gemensamma IT-system *KOM(2009)293*, *KOM(2009)294* till socialförsäkringsutskottet
- 2008/09:FPM146 Förvaltning av Internet – framtida åtgärder *KOM(2009)277 slutlig* till trafikutskottet
- 2008/09:FPM147 Meddelande om en EU-handlingsplan på CBRN-området *KOM(2009)273* till försvarsutskottet
- 2008/09:FPM148 Revidering av rådets beslut om ett europeiskt brottsförebyggande nätverk *11421/09 CRIMORG 101 ENFOPOL 183, ADDI, COR1* till justitieutskottet
- 2008/09:FPM149 Rådsslutsatser om en strategi för stärkt stöd till brottsoffer i EU *11647/09* till justitieutskottet
- 2008/09:FPM150 Meddelande om icke-spridning av kärnvapen *KOM(2009)143* till utrikesutskottet

12 § Anmälan och hänvisning av ärenden till utskott

Anmälades

EU-dokument

KOM(2009)324 Vitbok Moderniserad IKT-standardisering i EU – Vägen framåt

Kammaren biföll talmannens förslag att detta EU-dokument omedelbart skulle hänvisas till trafikutskottet.

EU-dokument

KOM(2009)329 Grönbok Att främja ungdomars rörlighet i utbildnings-syfte

Kammaren biföll talmannens förslag att detta EU-dokument omedelbart skulle hänvisas till utbildningsutskottet.

13 § Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Anmälades och bordlades

Propositioner

2008/09:188 Fastställelse av Gränsöversynen Sverige–Finland 2006

2008/09:204 Immunitet för stater och deras egendom

2008/09:218 Lag om erkännande och verkställighet av bötesstraff inom Europeiska unionen

2008/09:226 Brott mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning

2008/09:227 Förfarandet när ett beslag har hävts

2008/09:229 Anslutning till och genomförande av barlastvattenkonventionen

Skrivelser

2008/09:120 2009 års redogörelse för företag med statligt ägande

2008/09:198 En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet

2008/09:230 Villkoren för Sveriges kredit till Island

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för dessa propositioner och skrivelser skulle förlängas till *onsdagen den 30 september*.

14 § Kammaren åtskildes kl. 14.41.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Eva-Lena Ekman

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om interpellationer.....	1
3 § Anmälan om skriftliga frågor med skriftliga svar	1
4 § Anmälan om namnändring.....	1
5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	2
6 § Svar på interpellation 2008/09:567 om utförsäkringar	5
Anf. 1 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	5
Anf. 2 MONICA GREEN (s)	6
Anf. 3 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	7
Anf. 4 MONICA GREEN (s)	8
Anf. 5 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	9
Anf. 6 MONICA GREEN (s)	10
Anf. 7 Statsrådet CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	11
7 § Svar på interpellation 2008/09:566 om nationell IT- strategi.....	11
Anf. 8 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c).....	11
Anf. 9 MONICA GREEN (s)	13
Anf. 10 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c).....	14
Anf. 11 MONICA GREEN (s)	14
Anf. 12 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c).....	15
Anf. 13 MONICA GREEN (s)	16
Anf. 14 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c).....	16
8 § Svar på interpellation 2008/09:564 om barnfattigdom	17
Anf. 15 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	17
Anf. 16 MONICA GREEN (s)	18
Anf. 17 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	19
Anf. 18 MONICA GREEN (s)	20
Anf. 19 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	21
Anf. 20 MONICA GREEN (s)	22
Anf. 21 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	23
9 § Svar på interpellation 2008/09:565 om omskärelse av små pojkar	24
Anf. 22 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	24
Anf. 23 STAFFAN DANIELSSON (c).....	25
Anf. 24 HANS WALLMARK (m).....	26
Anf. 25 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	27
Anf. 26 STAFFAN DANIELSSON (c).....	28
Anf. 27 HANS WALLMARK (m).....	29
Anf. 28 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	30
Anf. 29 STAFFAN DANIELSSON (c).....	31
Anf. 30 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	31

10 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden	32
11 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	32
12 § Anmälan och hänvisning av ärenden till utskott	33
13 § Bordläggning och beslut om förlängd motionstid.....	34
14 § Kammaren åtskildes kl. 14.41.	34

